

СЕКЦІЯ: ФІНАНСЫ, ДЕНЬГИ И СТРАХОВАНИЕ

КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ: ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ

МАРЧУК В. Ю.,

к.е.н., старший викладач кафедри фінансові ринки
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

За відносно незначний часовий інтервал свого становлення ринок фінансових послуг в Україні демонструє позитивну динаміку. Але при цьому «його розвиток має дискретний та фрагментарний характер, що проявляється в значній нерівномірності обсягів активів, структурі та якості наданих послуг і, як наслідок, невідповідності зростаючим потребам національної економіки» [1].

На сьогодні постійно поновлюваний перелік нагальних для національної фінансової системи проблем стосується питань обґрунтування необхідності активізації діяльності фінансових посередників у формуванні інвестиційно спрямованої економіки, визначенні наслідків конкуренції та співробітництва різних вітчизняних фінансових установ, «розробки пропозицій щодо посилення затребуваності послуг фінансового посередництва для організованого залучення і розміщення інвестиційних ресурсів, обґрунтування чинників вибору й дотримання прийнятої моделі фінансового посередництва в Україні» [2, с. 79].

В широкому розумінні фінансовими посередниками є установи, які «сприяють налагодженню контактів і укладенню угод між власниками і користувачами фінансових ресурсів» [3, с. 6].

У сучасній економічній літературі існують різні підходи до класифікації фінансових посередників. Необхідність систематизації фінансових посередників та виокремлення їх характерних особливостей обумовлена завданням виявити специфічні ознаки сфери їх функціонування, а також їх місце і роль в системі фінансового посередництва.

На окрему увагу заслуговує класифікація фінансових посередників на фінансовому ринку. Однією із поширених класифікацій фінансових посередників є класифікація за критерієм участі у формуванні пропозиції грошей:

- Банківські інститути, які через депозитний і грошово-кредитний мультиплікатор здатні впливати на пропозицію грошей в країні. До них відносять центральний банк, універсальні комерційні, іпотечні та ощадні банки.

- Спеціалізовані небанківські фінансові інститути, або парабанки, не спроможні впливати на пропозицію грошей в країні. До них відносять страхові та інвестиційні компанії, пенсійні фонди, кредитні спілки, ощадно-кредитні асоціації, банківські фірми, лізингові компанії, довірчі товариства [4; 5]. Саме дана класифікація підкреслює банкоцентричність фінансового ринку України.

Науковець Панасенко Г. в рамках інституційної структури фінансового ринку виділяє дві групи інститутів фінансового посередництва: депозитні та недепозитні фінансові інститути. До депозитних належать універсальні банки, спеціалізовані ощадні, іпотечні та інвестиційні банки, кредитні спілки та ощадно-кредитні асоціації. До недепозитних фінансових інститутів відносить страхові та інвестиційні компанії, пенсійні фонди, лізингові компанії та довірчі товариства [6, с. 17].

Більш конкретизовано підходить до класифікації фінансових посередників науковець Школьник І.О., розглядаючи їх за характером проведення фінансових операцій: депозиторські установи (класичні комерційні банки, ощадні установи, кредитні спілки), ощадні установи контрактного типу (страхові компанії із страхування життя, страхові компанії, що забезпечують інші види страхування, недержавні пенсійні фонди), інвестиційні посередники (інвестиційні фонди, інвестиційні банки, компанії з управління активами) [7, с. 176].

На нашу думку, об'єднання банків та кредитних спілок за двома останніми класифікацією до однієї групи фінансових посередників є дещо нелогічним. Незважаючи на те, що і перші і другі надають депозитні послуги населенню (а банки ще й юридичним особам), вони переслідують різні цілі у своїй діяльності, в чому і полягає їх суттєва відмінність: банки функціонують з метою примножити свої прибутки, а кредитні спілки – надання фінансових послуг своїм членам на

взаємовигідних умовах, і є неприбутковими організаціями. Окрім цього, особливості розвитку фінансового посередництва в Україні зумовлені внутрішньою перебудовою самої економіки, в результаті чого сформувалася специфічна система, для якої характерна полярність між банками та небанківськими фінансовими інститутами. Значні переваги з усіх напрямів фінансових послуг мають банківські установи. Тому підтримуємо погляди науковця Корнєєва В.В., який вважає, що «фінансових посередників можна класифікувати залежно від організаційної форми функціонування посередницьких інститутів із одночасним акцентуванням на відмінностях у проведенні фінансових операцій і наданні фінансових послуг» [2, с. 80]. В такому контексті фінансові посередники розглядаються ним як «сукупність банківських і небанківських фінансових установ як економічних одиниць сектору фінансових корпорацій» [2, с. 78].

Льченко-Сюйва Л.В. також розглядає фінансових посередників – «банківських і небанківських фінансових установ, як інституційних гравців фінансового ринку» [8, с. 101].

Більш системно до класифікації фінансових посередників підійшли теоретик та практик Левченко В.П. і науковець Науменкова С.В. Так, з функціональної точки зору Левченко В.П. розглядає фінансових посередників в розрізі банківського сектору (універсальні та спеціалізовані банки), небанківського кредитного сектору (кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, факторингові компанії), страхового сектору (страхові компанії life та non-life, недержавні пенсійні фонди) та інвестиційного сектору (інвестиційні фонди та інвестиційні компанії) [1]. Науменкова С.В. на основі поділу ринку фінансових послуг на ринок фінансових послуг банків і небанківських установ, виділяє банківські та небанківські установи. Останні представлені небанківськими кредитними установами (кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, факторингові компанії) та небанківськими фінансовими установами (страхові компанії, інститути спільного інвестування, установи накопичувального пенсійного забезпечення, компанії з довірчого управління та ін.) [9].

На нашу думку, остання класифікація дає можливість найбільш точно систематизувати небанківські установи за специфікою фінансових послуг, що ними надаються, дослідити їх однорідність, подібність чи взаємозамінність.

Тому, вважаємо, що розглядати фінансових посередників доречно за видами фінансових послуг, які вони надають своїм клієнтам, тобто відповідно до банківського сектору, небанківського кредитного сектору та небанківського фінансового сектору. Така класифікація дає можливість розкрити їх специфіку в процесі надання фінансових послуг, визначити економічну природу їх взаємодій та основні макроекономічні характеристики. Так, наприклад, кредитування є фінансовою послугою, що має специфічні ознаки та характеристики залежно від фінансової установи, що її пропонує. В табл. 1 представлено характеристики фінансових послуг банків та небанківських кредитних установ, які надають однорідні послуги з кредитування.

Таблиця 1

Особливості кредитування небанківськими кредитними установами та банками

Кредитні спілки	Ломбарди	Лізингові компанії	Факторингові компанії	Банки
Цілі кредитування				
Споживчі цілі	Споживчі цілі	Інвестиційна діяльність	Комерційні цілі	Споживчі, комерційні цілі, інвестиційна діяльність, іпотека та інші
Споживачі кредитних послуг				
Фізичні особи	Фізичні особи	Юрид. та фіз. особи	Юрид. та фіз. особи	Юрид. та фіз. особи
Потреба у заставі чи поручительстві				
є	є	немає	немає	є
Термін кредитування				
Короткострокове, середньострокове	Короткострокове	Середньострокове Довгострокове	Короткострокове, середньострокове	Короткострокове, середньострокове, довгострокове
Мета діяльності				
Надання фінансових послуг на неприбуткових засадах	Отримання прибутку	Отримання прибутку	Отримання прибутку	Отримання прибутку

Джерело: узагальнено автором

Отже, ефективність функціонування фінансового сектора економіки залежить від успішної діяльності всіх його учасників. Саме тому розвиток ринку фінансових послуг України об'єктивно потребує існування в його інституційній структурі розгалуженої системи фінансових посередників. Адже, акумулюючи тимчасово вільні кошти юридичних і фізичних осіб, фінансові посередники направляють їх у найефективніші сфери економіки країни, цим самим сприяючи розвитку національного господарства.

Література:

1. Левченко В. П. Діяльність фінансових посередників на ринку фінансових послуг України / В. П. Левченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VUABS/2010_2/29_02_03.pdf
2. Корнєєв В. В. Модифікація форм фінансового посередництва в Україні / В. В. Корнєєв // Фінанси України. – 2008. – № 1. – С. 77-85.
3. Іваницька О. М. Державне регулювання розвитку фінансової інфраструктури : монографія / О. М. Іваницька. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 276 с.
4. Levine R. Financial Intermediation and Growth: Causality and Causes / R. Levine, N. Loayza, T. Beck // Journal of Monetary Economics. – 2000. – № 1.
5. Шевцова О. Й. Розвиток діяльності фінансових посередників: організаційно-структурні аспекти / О. Й. Шевцова, О. С. Ніколаєва // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=82>
6. Енциклопедія банківської справи України / Ред-кол. : В. С. Стельмах (голова) та ін. – К. : Молодь, Ін Юре, 2001. – 680 с.
7. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку : монографія / І. О. Школьник. – Суми : ВВП "Мрія" ТОВ, УАБС НБУ, 2008. – 348 с.
8. Ільченко-Сюйва Л. В. Теоретичні та інституційні засади державного управління сферою фінансових послуг в Україні / Л. В. Ільченко-Сюйва // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 24. – С. 101-105.

9. Науменкова С. В. Ринок фінансових послуг : навч. посібник / С. В. Науменкова, С. В. Міщенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/15840720/finansi/rinok_finansovih_poslug_naumenkova_sv